

ב"ה אדר ה'תשע"ב

פורים על ארבע רגליים**א. בין מעשה אדם למעשה אלוהים – בין עם ישראל לקב"ה****תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יב עמוד א**

שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי: מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה? אמר להם: אמרו אתם! - אמרו לו: מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. - אם כן שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו! - אמרו לו: אמור אתה! - אמר להם: מפני שהשתחוו לצלם. - אמרו לו: וכי משוא פנים יש בדבר? - אמר להם: הם לא עשו אלא לפנים - אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהן אלא לפנים, והיינו דכתיב +איכה ג'+ כי לא ענה מלבו.

ילקוט שמעוני יחזקאל רמז שנט

אתה מוצא כשבקשו לפרוק עול בימי יחזקאל, כתיב באו אנשים מזקני (יהודה) [ישראל] לדרוש את ה', אמרו לו בן אדם כהן הקונה עבד מהו שיאכל בתרומה, אמר להם יאכל, אי"ל אם חוזר ומוכרו לישראל לא יצא מרשותו? אי"ל הן, אי"ל אף אנו יצאנו מרשותו נהיה כעובדי אלילים, אמר להם יחזקאל והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו' חי אני נאם ה' אם לא ביד חזקה וגו', אמר להם כל זמן שלא מכרו ברשותו הוא, ואתם לא נמכרתם בדמים, שנאמר כה אמר ה' חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו:

מגילה טז א

והמלך קם בחמתו וגו' והמלך שב מגנת הביתן מקיש שיבה לקימה מה קימה בחימה אף שיבה בחימה דאזל ואשכח למלאכי השרת דאיזמו ליה כגברי וקא עקרי לאילני דבוסתני ואמר להו מאי עובדיכו אמרו ליה דפקדינן המן אתא לביתיה והמן נופל על המטה נופל נפל מיבעי ליה אמר רבי אלעזר מלמד שבא מלאך והפילו עליה אמר ווי מביתא ווי מברא ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית... וחמת המלך שככה שתי שכיכות הללו למה? אחת של מלכו של עולם ואחת של אחשוורוש...

ב. סולידריות**שפת אמת פורים תרמ"א, תרל"א**

איש יהודי יחידי כו' ע"ש במדרש. כי כשבני ישראל נעשין אגודה אחת אין לעמלק שליטה בהם. רק ברפידים. ולכן הלשין המן עם אחד מפוזר ומפורד. שכל כח שלהם האחדות. ועתה הם מפורד. והאמת כן הי' על ידי החטאים נתעורר כח עמלק ואינו מניח להם להתאחד. ולכן נאמר כנוס כו' כל היהודים. להקהל ולעמוד על נפשם. הכל ע"י הכינוס והקהילה. ומרדכי הצדיק איחה אותם ונתאחדו ע"י כי היה לו כח האחדות כנ"ל. לכן נק' יחידי. כלל כל היהודים. וכן בכל פורים מתעורר כח האחדות וע"ש זה קבעו המצות קריאה בצבור משפחה ומשפחה כו'. שבזמן הבית היו מתאחדים ממש במקום אחד. ועתה בגלות התאספות כל מקום ומקום בכח מצות אלו. משלוח מנות ומתנות לאביונים. הכל בעבור האחדות כנ"ל. וכן אומרים בראותם יחד תכלת מרדכי בכח האחדות כנ"ל:

ומצות משלוח מנות נראה לבוא לאהבת ישראל. שכי' איש יהודי ובמד' יחידי כו'. דאיתא ואהבת לרעך כמוך כלל גדול בתורה. הפיי כשאדם דבוק בנקודה חיות הפנימיות ושם כל בני ישראל אחד. ממילא אוהב לרעהו ג"כ. וזה עצמו מ"ש רש"י רעך הקב"ה ע"ש שהכל אחד כנ"ל. ומרדכי הי' כלל כל ישראל. כי ע"י אהבה שנעשה אחד. יכול לגרום זכותו על כל ישראל. ויהודי נק' יחידי כנ"ל. שדבוק בנקודה חיות ששם מקום האחדות. וכן כתיב ועמוד ע"י לשון יחיד. כמ"ש רש"י על ע' נפש שעובדין לה' אחד ע"ש. [וכ"כ א"יזמו"ל ע"פ ויחן נגד ההר שהאחדות הכנה לקבלת התורה. וכמו כן אז הי' קבלת התורה]:

פורים - בין נגלה לנסתר בין חשך לתהום

ישראל שבאותו הדור, השקועים בעומק החשיכה, כל שיכלו לומר הוא: משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים. הם לא יכלו לומר יותר – כי לא היה להם. יתכן שבשלב שני עם התאחדות הלבבות יכלו גם לומר: ה' המושיע והמציל. אלא שעל זה המגילה לא מספרת לנו. היא קובעת שבמצבי החושך אי אפשר לקפוץ אל אמונה דמיונית. יש למצות ביושר בכנות ובכאב את המציאות הרוחנית כמו שהיא. אין לומר מילים של דרוש המנותקות מן המצב האמוני של האדם.

ג. אוטונומיה

מגילה יב-יג

איש יהודי היה בשושן הביכה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני [אסתר ב ה]... רבא אמר: כנסת ישראל אמרה לאידך גיסא [רש"י: לאידך גיסא - לצעקה ולא לשבח איש יהודי ואיש ימיני גרמו לי הצער הזה]: ראו מה עשה לי יהודי ומה שילם לי ימיני. מה עשה לי יהודי, דלא קטליה דוד לשמעיה דאתיליד מיניה מרדכי דמיקני ביה המן. ומה שילם לי ימיני דלא קטליה שאול לאגגא דאתיליד מיניה המן דמצער לישראל

תפארת שלמה רמזי פורים

ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה. הרמז בזה מעלת הצדיק ההולך בדרך הישרה אשר לא יכרע ולא ישתחוה ולא יכנע לשום אדם לצורך עניני עוה"ז אשר איננו נוגע לכבוד הש"י וכמבוי במד"ר. כי איך יתכן אשר צלם אלקים ישתחוה לעפר עוה"ז או יכנע לשום אדם בעבור תאוות עוה"ז לממון וכיוצא בזה. וזה שהזהירה התורה (שמות לד, יד) לא תשתחוה לאל אחר מאלהי זהב ואלהי כסף כו' :

ר' צדוק רסיסי לילה

וגם מה דאיקני ביה המן זהו הגורם הישועה שמה דלא יכרע ולא ישתחוה גם כן אינו איסור מצד הדין. ולפי מה שאמרו במדרש (אסתר רבה ג, י וזוהר ח"ג קט). דכל מקום המלך סתם במלך מלך המלכים מדבר ודאי בכל המגילה כן ואם כן גם מה שכתוב (אסתר ג, ב) וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כורעים וגוי הכוונה אעבדי מלכו של עולם היושבים בשער הם הסנהדרין כידוע דבכתוב בכל מקום הסנהדרין נקראים יושבים בשער רצה לומר בשער המלך ששם דנין דיני המלך. ובכל מקום שהסנהדרין יושבים נקראים שיושבים בשער וגם מרדכי מהיושבים בשער שגם הוא אז מכלל הסנהדרין דרק אחר כך פירשו ממנו :

ומצד דין תורה ומשפט הסנהדרין אסור להתגרות ברשע שהשעה משחקת לו כמו שאמרו בברכות (ז ע"ב) כמו שאמרו במדרש (אסתר רבה ז, ח) טענת המן מיעקב דהשתחוה לעשו. ותשובתו דבנימין לא השתחוה אף דעדיין לא נולד הכוונה דסוף סוף אין בו בשורשו אותו כח ההכנעה לרשע. ועל כן נקרא בזה ימיני על שם בנימין דבא מכוחו בזה. ובעיני הסנהדרין לא ישרו מעשיו ומכל מקום לפי כוונת מרדכי היה זה לקידוש שם שמים על דרך חנניה מישאל ועזריה דיימרו ישראל לא סגדין. ולהראות היפך מחשבת המן שאף על פי שגם הם עבדי אחשורוש אינן עבדים גמורים ככל עבדים כלל :

וגם אחר כך החכמים בשיטתיה הואזלי שהשיבו לאסתר (מגילה ז). קנאה את מעוררת וכו' שחשבו דאזלה בשיטת מרדכי שלא לחוש מה דאיקני ביה. ובאמת אין זה ראוי כל זמן שישראל בגלות עד שהשיבה להם כבר וכו' שאין בזה חשש....

מגילה יד

תנו רבנן ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה. מאי דרוש? אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה ממיתה לחיים לא כל שכן! ;

אי הכי הלל נמינימא?

לפי שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ...

רב נחמן אמר קרייתא זו הלילא

רבא אמר בשלמא התם הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה אלא הכא הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורושאכתי עבדי אחשורושאנן.

ד. הדרת נשים

אסתר פרק א

וישלח ספרים אל כל מדינות המלך... להיות כל איש שרר בביתו ומדבר פלשון עמו.

מגילה יב ב

להיות כל איש שורר בביתו אמר רבא אלמלא אגרות הראשונות לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט אמרי מאי האי דשדיר לן להיות כל איש שורר בביתו פשיטא אפילו קרחה בביתיה פרדשכא ליהוי.